

SODOBNA ROMANTIČNA RAZMERJA MLADIH Bolj me boli, če ljubi srce kot pa telo

Povzetek. V okviru raziskave sva se osredotočili na doživljanje ljubosumnosti v partnerskih odnosih pri mladih Slovencih in Slovenkah, pri čemer naju je to kompleksno čustvo zanimalo v odnosu do čustvene navezanosti in seksualnosti. Analiza rezultatov je pokazala, da je čustvena nezvestoba primarni sprožitelj ljubosumnosti tako pri ženskah kot pri moških. Naši rezultati ne potrjujejo evolucionistične predpostavke o ljubosumnosti kot spolno specifičnem notranjem modulu, temveč kažejo, da je ljubosumnost odvisna od širšega družbeno-kulturnega konteksta. Prepričanja mladih Slovenk in Slovencev glede tipičnega odnosa med čustvenim in seksualnim vidikom romantičnih odnosov pri moških in ženskah kažejo, da je moškim obe vrsti odnosov lažje ločevati med sabo kot ženskam, kar je najverjetneje posledica socializacije v določeni kulturi.

Ključne besede: mladi, ljubosumnost, partnerski odnosi, nezvestoba, čustvena navezanost, seksualnost.

594

Partnerski odnosi včeraj in danes

Poznomoderne družbe se v marsikaterem pogledu dramatično razlikujejo od predhodnih. Enega od teh vidikov predstavljajo medosebni odnosi, zlasti partnerski. Dandanes niti ti odnosi niti spolne vloge niso nekaj vnaprej določenega (kot je bilo v zgodovini sicer pogosto). V sodobni dobi so tudi intimni odnosi in spolnost del 'refleksivnega projekta sebstva' (Giddens, 1991). Ker so ljudje (bolj ali manj) osvobojeni tradicionalnih spolnih vlog, ki jih je predpisovala industrijska družba, in morajo življenje oblikovati po svoje, so tudi odnosi postali področje 'dela', pogajanj, dogovorov in utemeljevanja podrobnosti (Beck in Beck-Gernsheim, 2006: 12). V odnosih ima pomembno vlogo medsebojna intimnost – globoko poznavanje in razumevanje eden drugega, k čemur vodi govorjenje in poslušanje, kazanje čustev, pogovarjanje o skritih željah (Jamieson, 1998). Pogovori s partnerjem in

* Sanja Temnik, univ. dipl. psihologinja in podiplomska študentka na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Dr. Metka Kuhar, docentka in raziskovalka na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

refleksija razmerja sta na sploh vse nujnejši značilnosti sodobnih odnosov – pri čemer se zdi, da je vse manj ljudi teh večšin dejansko zmožnih.

Sodobne zveze so nevarnosti razpada podvržene bolj kot kdajkoli prej (Giddens, 2000). Nekateri avtorji (npr. Bauman, 2003) menijo, da so pričakovanja modernega sveta tako radikalno drugačna od tistih, ki jih zahteva uspešen partnerski odnos, da je konflikt za večino posameznikov preprosto prevelik. Statistika razpadlih zakonskih in izvenzakonskih razmerij nas napečuje k ne zgolj retoričnemu vprašanju, ali je »človek 21. stoletja« v romantičnem razmerju podobno nemočen kot Don Kihot v boju z mlino na veter?

Ljubezen je vse bolj uganka. Je pa tudi ena najbolj donosnih tržnih niš. Glede na to, da sodobni človek vse manj *zna* ljubiti, po drugi strani pa goji predstavo o ljubezni kot eni od rešilnih bilk v tem kaotičnem svetu (Beck in Beck-Gernsheim, 2006), dobiva to čustvo že skoraj mitološki značaj. O njej se ogromno govori, piše, teoretizira, razglablja in še kaj. Če se odpravimo v najbližjo knjigarno, najdemo cel kup priročnikov o tem koga, kako, kje, kdaj in zakaj ljubiti. Informacije o številnih neuspešnih zvezah, pa tudi lastne boleče izkušnje krepijo strah pred partnerskimi odnosi in prispevajo k skeptični in zadržani, marsikdaj celo cinični drži do zvez, ki se včasih že končajo takrat, ko se še niti niso zares začele.

Mladi predstavljajo populacijsko skupino, ki se z vprašanji ljubezni, spolnosti in romantičnih odnosov še posebej veliko ukvarja. Današnja mladina začenja z romantičnimi in seksualnimi odnosi pri vse zgodnejši starosti (Pinter idr., 2006). To je posledica večjega števila dejavnikov: od kulturne liberalizacije, vključno z legitimizacijo različnih spolnih identitet in njihovo javno prezentacijo; od javnega, zlasti medijskega prikazovanja odnosov, intimnosti in seksualnosti (v filmih, na televiziji, oglasih, internetu ipd.) v obliki užitka, zadovoljstva, osvajanja, rekreacije ipd. in ne s priokusom moraliziranja; možnosti vzpostavljanja odnosov, ki jih ponuja internet; zgodnejše pubertete; bolj sproščenih odnosov s starši in zmanjševanja starševske kontrole in nadzorov odraslih nad mladimi. Kljub temu, da je občasno zaznati kakšne nasprotne, konservativnejše premike v družbenih normah glede ljubezni in seksualnosti, se na splošno zdi, da je seksualnost mladih v razmahu in se liberalizira praktično na vseh koncih sveta.

Slovenija: Kakšni so trendi?

Medtem ko se nekatere države oz. predeli sveta soočajo s problemi, kot so najstniške nosečnosti in mladi starši, najstniški splavi in spolno prenosljive bolezni (zlasti AIDS), v Sloveniji pretežno ni resnih povodov za ukvarjanje s temi problematikami. Splavnost žensk, starih do vključno 19 let, je bila leta 2005 7,7 (povprečje za vse starostne kategorije je 11,7). Višja od povprečja, a nižja od povprečja 25- do 40-letnic, je bila splavnost 20-24-letnic (15,6). Splav-

nost mladih žensk z leti pada (SURS, Statistični letopis 2006). Tudi starostno-specifična stopnja rodnosti (zelo) mladih žensk je relativno zelo nizka (leta 2005 je pri 15-19-letnicah znašala 5,8; pri 20-24-letnicah 44,3; 25-29-letnicah 94,8, 30-34-letnicah 70,7; 35-39-letnicah 21,8; 40-44-letnicah 3,5) (SURS, Statistični letopis 2006).

Za mlade v Sloveniji je značilno, da relativno dolgo ostajajo v izvorni družini kot otroci. Pri starosti 20-24 let je takih 84,8 %, pri 25- do 30-letnikih jih je pri starših še 51,1 %, med 30. in 34. letom pa tako biva še vedno 22,6 % mladih (leta 2005). Med vsemi tremi starostnimi skupinami živi s starši večji odstotek mladih moških kot mladih žensk (SURS, Statistični letopis 2006).

O subjektivnih pričakovanjih in preferencah mladih Slovencev in Slovenk glede načina partnerskega življenja najdemo relativno malo podatkov. O preferencah glede partnerskih vzorcev in načinov življenja v prihodnosti govori raziskava *Mladi, družina, starševstvo*, ki je bila izvedena na vzorcu 290 študentk in študentov ljubljanske univerze, v povprečju starih 20,92 let (Ule in Kuhar, 2003). Raziskava je pokazala, da so pričakovanja mladih glede načina bivanja čez deset let usklajena z njihovimi preferencami. Okrog 40 % jih pričakuje oz. si želi, da bodo/bi čez deset let živeli samo s partnerjem/partnerko, nekaj več kot 45 %, da bodo živeli s partnerko in otroki, dobrih pet odstotkov meni oz. si želi, da bodo/bi živeli sami, praktično zanemarljiv odstotek je prepričanih, da bodo živeli pri starših. Seveda pa je vprašanje, v kolikšni meri bodo svoja pričakovanja (lahko) uresničili oz. koliko bodo ta podvržena spremembam.

Pri odgovorih na obe vprašanji – kako udeleženci mislijo, da bodo živeli čez deset let in kako bi najraje živeli čez deset let – so se pojavile statistično pomembne razlike med spoloma. Največ mladih moških si sebe predstavlja v vlogi partnerja in očeta (53,5 %), medtem ko največ mladih žensk (50,8 %) meni, da bodo čez deset let živele s partnerjem in brez otrok (glej Tabela 1). Najmanjši delež mladih obeh spolov (skupaj 0,7 %) pa si predstavlja, da bi čez deset let (torej pri starosti dobrih trideset let) še vedno živeli skupaj s svojimi starši. V odgovorih je torej opazna tendenca mladih Slovencev in Slovenk k samostojnemu življenju, povečini v okviru partnerskega razmerja z otroki ali brez njih (Tabela 1).

Večina mladih moških bi si želela čez 10 let stanovati s partnerko in otroci (52,5 %), večina mladih žensk pa s partnerjem in brez otrok (48,8 %). Najmanj si jih želi še vedno stanovati s svojimi starši (Tabela 2). Rezultati se skladajo z ugotovitvami, da v današnjem času narašča poklicna ambicioznost žensk, ki se vse pogosteje odločajo za to, da si zgradijo uspešno kariero, in niso več v tolikšni meri usmerjene v družinsko življenje z otroki kot včasih. Vendarle se zdi, da so klasične partnerske zveze tudi pri mladih danes še vedno visoko cenjene. Večina si jih želi imeti takšno zvezo v prihodnosti.

Anketirani so v isti raziskavi odgovarjali tudi na vprašanje, ali imajo stal-

nega partnerja oz. partnerko. Pri študentski populaciji povprečne starosti 21 let ima 41 % mladih stalno zvezo, 22,4 % jih ima zgolj priložnostno zvezo, ostali niso v partnerski zvezi. Zanimivo je, da jih *kar 55,6 % meni, da stalna partnerska zveza ni pogoj za spolne odnose*. Odgovori pri tem vprašanju nakazujejo razliko v odnosu do seksualnosti pri moških in ženskah. Medtem ko večina prvih (65,4 %) partnerske zveze ne vidi kot pogoj za spolne odnose, večina žensk (57,5 %) trdi, da spolnih odnosov izven okvira stabilnega partnerstva ne bi imela (Tabela 3).

Zdi se, da je pri starosti 21 let velika večina mladih že spolno aktivnih oz. že imajo za sabo prvi spolni odnos. To lahko sklepamo na podlagi deleža spolno dejavnih srednješolcev, ki je visok. Raziskava, opravljena leta 2004 na 2380 srednješolcih 1. in 3. letnikov v 48 naključno izbranih slovenskih srednjih šolah, je pokazala, da je spolne odnose že imelo 24 % fantov in 21 % deklet 1. letnika (ki so bili v povprečju stari 15,4 leta) ter 52 % fantov in 54 % deklet 3. letnika (v povprečju starih 17,4 leta) (Pinter idr., 2006).

Različni družboslovni pogledi na seksualnost

Na človeško seksualnost in pojave, ki so povezani z njo, npr. ljubosumnost, lahko gledamo z različnih teoretskih zornih kotov. Socialno-konstrukcionistične teorije razlagajo, da seksualnost ni nujno biološko gonska, naravna ali normalna, pač pa v precejšnji meri *socialno konstruirana*, tj. odvisna od družbenih, ekonomskih in političnih okoliščin, ki jo oblikujejo in nadzirajo. Socialnokonstrukcionistična perspektiva se je prvenstveno razvila iz nasprotovanja esencialističnim pogledom, ki vidijo v seksualnih identitetah in praksah bodisi rezultat genetike in instinktov (kot v sociobiologiji) ali pa rezultat nezavednih gonov in družinskih vplivov (primer je psihoanalitska teorija). Temeljna kritika esencialističnih pristopov je, da gledajo na seksualnost kot na relativno nespremenljiv, ustaljen fenomen. Tako radikalen pogled pogosto zavrnejo zgodovinska in arheološka odkritja.

Socialnokonstrukcionistične teorije trdijo, da se seksualnost – kot identiteta in praksa – spreminja s časom in prostorom. Seksualni *akti* sicer so relativno univerzalni, npr. heteroseksualne spolne odnose najdemo v vseh družbah in vseh zgodovinskih obdobjih, seksualne *identitete* pa so relativno nove in so najpogosteje (ne pa ekskluzivno) specifične za zahodne družbe. To tezo lahko apliciramo denimo na homoseksualnost – medtem ko so homoseksualni spolni akti relativno univerzalni, je homoseksualna identiteta pretežno moderni in zahodni fenomen (Plummer, 1992).

Niti sami socialnokonstrukcionistični avtorji pa niso usklajeni glede tega, do katere stopnje je seksualnost odraz družbenih okoliščin. Nekateri trdijo, da je sam koncept in praksa seksualnosti konstrukcija, drugi pa, da so zgolj reakcije na seksualnost družbene oz. socialne. Verjetno še vedno eden

izmed najbolj vplivnih teoretikov seksualnosti, M. Foucault, v svoji tridelni *Zgodovini seksualnosti* (1998) zavrača mit, da je viktorijanska družba zatrla vse oblike seksualnosti, in trdi, da je v tistem obdobju prišlo do 'produkcije' seksualnega diskurza in stvaritve številnih seksualnih kategorij (od homoseksualnosti do sadomazohizma). Gonilno silo pri tem je predstavljal vzpon moderne države skupaj z medicino, psihiatrijo in podobnimi poklici, ki so nadzirali, regulirali in kategorizirali, pa tudi obravnavali in zdravili »seksualne posameznike«.

Foucault, ki se dotika več stoletij in držav, ponuja izrazit makro pogled na seksualnost, pri čemer se prav posebej ne posveča spolnim razlikam. V nasprotju z njegovim pogledom se bolj *interakcionistični pristopi* osredotočajo na bolj individualno raven, npr. na interakcije posameznika z družbo kot delom odraščanja. Pri tem pridejo spolne razlike bolj do izraza. Moški in ženske v teku odraščanja spolnost doživljajo na različen način (Edwards, 1997). Za odraščajoče fante predstavlja glavni problem vprašanje dostopa do spolnosti in njihove seksualne zmožnosti, saj je razvoj moškosti pogosto tesno povezan z razvojem njihove seksualnosti. Za dekleta je spolnost ponavadi bolj tvegana in povezana z vprašanji kontracepcije, seksualnega izkoriščanja ali samozaščite. Pomembna zadeva za oba spola je tudi t. i. dvojni standard. Medtem ko so promiskuitetni fantje pogosto deležni hvale za svoja »junaštva« ali jih (v najslabšem primeru) drugi vidijo zgolj kot nespametne mladostnike, pa so dekleta, ki se obnašajo na podoben način, označena kot »pokvarjena«.

S pomenom spola v zvezi s seksualnostjo so se ukvarjali različni feministični avtorji in avtorice. Tisti, ki jim je blizu socialni konstrukcionizem, vidijo v razlikah med spoloma v zvezi s seksualnostjo rezultat procesov, ki oblikujejo tudi druge vidike moderne seksualnosti – industrijski kapitalizem in nastanek moderne države (npr. Segal, 1987). Nekatere feministične avtorice poudarjajo, da so tako koncept kot prakse seksualnosti inherentno 'maskuline' oz. so oblikovane na način, ki ohranja moško moč nad ženskami (Wolf, 1991). Nekatere poudarjajo npr. vlogo pornografije pri utrjevanju napačnih predstav o ženski seksualnosti in zatiranju žensk (Šribar, 2006), druge poudarjajo, kako seksualno zatiranje (od nadlegovanja do posilstva) nadzira in oblikuje ženska življenja (Brownmiller, 1975). Čeprav so spolne razlike nedvomno pomembne pa pri pojasnjevanju ne smemo zdrsniti v preveliko posploševanje, saj se individualne situacije posameznic in posameznik precej razlikujejo. Poleg tega lahko vsekakor trdimo, da je seksualnost kot praksa in kot identiteta za mlade obeh spolov dandanes vse bolj kompleksna.

V pričujočem tekstu predstavlja odnos mladih Slovenk in Slovencev do določenih vprašanj, povezanih s seksualnostjo in intimnimi odnosi. Osredotočili sva se na povezavo med emocionalnim in seksualnim vidikom odnosov ter občutenje ljubosumnosti v primeru čustvene ali seksualne prevare s strani partnerja. Pri tem naju v prvi vrsti zanimajo eventualne razlike med

moškimi in ženskami. Nadalje podajava nekaj razmišljanj, čemu gre pripisati ugotovljene razlike med spoloma.

Cilji raziskave

Na osnovi podatkov, navedenih v uvodnem delu članka, lahko predpostavljamo, da je slovenska mladina precej liberalna glede spolnosti. Pri raziskovalnem delu naju je zanimalo, kako mladi dojemajo seksualni in emocionalni vidik odnosov – kot nekaj neodvisnega ali tesno prepletenega – ter ali oz. kako pridejo pri tem do izraza spolne razlike. S prvim vprašanjem je povezano občutenje ljubosumnosti pri mladih določenega spola glede na predpostavljen način prevare (seksualne ali emocionalne).

Najina izhodiščna predpostavka je bila, da se stališča deklet in fantov glede povezave med seksualnim in emocionalnim vidikom odnosov razlikujejo, prav tako se razlikuje tudi doživljanje ljubosumnosti med spoloma. V skladu s prevladujočim družbenim stereotipnim prepričanjem naj bi bila za dekleta seksualni in emocionalni vidik odnosa s partnerjem bolj prepletena kot za fante. Dekleta naj bi bila zato bolj ljubosumna na emocionalno prevaro partnerja, fantje pa na seksualno.

Prvo, pa tudi drugo tezo zagovarja tudi evolucijska psihologija. Evolucijski psihologi pojasnjujejo kratkoročna in dolgoročna paritvena vedenja ter ljubosumnost kot odraz prilagoditev na različne pritiske, s katerimi so se moški in ženske soočali v pleistocenski preteklosti, ko so bili organizirani v nabiralniških skupinah (Harris, 2002). Osnova različnih paritvenih strategij naj bi bile razlike glede starševskih investicij. Ker so ženske biološko bolj vezane na potomca, naj bi razvile dolgoročneje paritvene strategije, moški, ki manj investirajo, pa kratkoročneje. Moški, ki so manj izbirični pri izbiri partnerke in bolj promiskuitetni, naj bi uspešneje prenašali svoje gene. Reprodukativno uspešnejše pa naj bi bile tiste ženske, ki si prizadevajo najti moškega, ki bo skrbel za družino. Tovrstne teorije razlagajo večjo nagnjenost moških k ljubosumnosti na partnerkino seksualno prevaro s tem, da moški zaradi notranje oploditve (ki je sami ne vidijo) ne morejo nikoli biti gotovi o svojem očetovstvu in potencialno tvegajo, da bodo vlagali svoje vire v potomca, ki ne nosi njihovega genetskega materiala. Ženske pa naj bi bile bolj ljubosumne na partnerjevo emocionalno prevaro, saj v tem primeru partner potomcu zagotavlja manj svojega časa in virov.

Omenjene hipoteze so raziskovalci preverjali v različnih študijah. Nekatero jasno potrjujejo razlike med spoloma, druge ne povsem. V nadaljevanju navajava nekaj tujih raziskav, ki so obravnavano tematiko preučevale na primerljivih vzorcih in s podobno metodologijo.

Buunk in njegovi kolegi (1996) so scenarije ljubosumnosti predstavili vzorcem iz ZDA, Nemčije in Nizozemske. V vseh vzorcih so moški v večji

meri izbirali seksualno nezvestobo kot bolj vznemirjujočo (v smislu negativnega čustvovanja) glede na čustveno nezvestobo. Ta razlika med spoloma je bila največja v primeru ameriškega vzorca in bolj zmerna pri ostalih dveh vzorcih. Nizozemska je znana po tem, da je precej bolj egalitarna in liberalna glede seksualnih stališč (npr. izvenzakonske spolnosti) ter načel spolnega vedenja moških v primerjavi z ženskami, kot pa so ZDA. Avtorji so medkulturno konsistentnost v razlikah med spoloma interpretirali kot dokaz različnih psiholoških mehanizmov občutljivosti na sprožitelje ljubosumnosti pri moških in ženskah. Medkulturne razlike v velikosti razlik med spoloma so razložili tako, da naj bi bili ti psihološki mehanizmi občutljivi na kulturne norme in vrednote v zvezi z egalitarnostjo spolnih vlog in seksualnim vedenjem (Wiederman in Kendall, 1999).

Harris in Christenfeld (1996a) ter DeSteno in Salovey (1996a in 1996b) so tovrstno razlago rezultatov kritizirali in zagovarjali stališče, da bi domnevne razlike med spoloma lahko bile posledica prepričanja udeležencev, da ženske manj verjetno vstopijo v spolni odnos z nekom, na katerega niso čustveno navezane. Če udeleženci predvidevajo, da lahko imajo moški z žensko izven primarne partnerske zveze spolne odnose in pri tem ne občutijo čustvene vpletenosti, naj bi bilo za ženske le malo verjetno tako ostro ločevanje lastne seksualne in čustvene navezanosti na moškega. Na osnovi teh razlik lahko razložimo eventualne razlike med spoloma v sproženju ljubosumnosti (Wiederman in Kendall, 1999). S te perspektive bi ženske najbolj razburila čustvena nezvestoba partnerja zato, ker le-ta pomeni največjo grožnjo kontinuiteti primarnega odnosa – pri moških bi naj čustvena vpletenost implicirala tudi seksualno, medtem ko seksualna ne implicira nujno čustvene. Tako ne preseneča, da se ženske bolj bojijo partnerjeve čustvene navezanosti na drugo žensko. Moške pa seksualna nezvestoba partnerke najbolj vznemiri zato, ker implicira tako seksualno kot čustveno povezanost s tekmečem.

Evolucionistično predpostavljena razlika med spoloma glede občutljivosti na seksualno oz. čustveno nezvestobo se je potrdila v medkulturnih raziskavah na več kot 25 neodvisnih vzorcih, zajetih iz osmih držav in treh kontinentov: ZDA, Azije (Kitajska, Japonska, Južna Koreja) in Evrope (Avstrija, Nemčija, Nizozemska, Švedska) (Voracek, 2001). Vendar velja omeniti, da primerjava večine študij, ki so bile izvedene z namenom potrditve evolucionistične hipoteze, pokaže pomembno metodološko podobnost – slonijo namreč na poročilih študentov v zvezi z lastnim občutenjem. Ponavadi so raziskovalci respondente prosili, naj si predstavljajo romantično razmerje, v katerem ima njihov partner bodisi spolne odnose z drugo osebo bodisi se zaljubi v drugo osebo. Nato so morali izbrati, kateri tip nezvestobe bi jih bolj vznemiril. Gre za metodo prisilne izbire, ki jo je prvič uporabil Buss s sodelavci (1992; v Harris, 2004), in se je odtlej redno uporabljala v številnih anketah na temo ljubosumnosti.

Harris (2004) navaja, da je ta metoda v Združenih državah Amerike praktično brez izjeme pokazala pomembno razliko med spoloma – večina žensk (ponavadi 70 % ali več) odgovarja, da bi jih čustvena nezvestoba vznemirila bolj, medtem ko večina moških (ponavadi med 40 % in 60 %) poroča, da bi jih huje prizadela seksualna nezvestoba. Avtorica je izvedla tudi meta-analizo podatkov, dobljenih v različnih raziskavah, in ugotovila, da je razlika med spoloma robustna in zmerno velika; teži pa k temu, da je manjša pri starejših raziskovancih in pri vzorcih, ki vključujejo homoseksualne osebe. Schuetzwohl, Stieger in Gindl (1998) so rezultate, ki podpirajo evolucionistično hipotezo, dobili tudi z uporabo online oz. internetnega vprašalnika. Učinek spola pa so potrdili tudi na vzorcih iz drugih držav. V primerjavi z Američani so moški iz Evrope ali Azije seksualno nezvestobo bistveno manjkrat izbrali kot bolj bolečo glede na čustveno nezvestobo. Torej se zdi učinek kulture v svoji velikosti primerljiv z učinkom spola.

Evolucionistični pogled ima kar nekaj šibkih točk, na katere opozarjajo avtorji, ki se z evolucionisti ne strinjajo povsem. C. Harris (2004) denimo navaja, da rezultati študij ne podpirajo hipoteze o bazično različnih vgrajenih mehanizmih ljubosumnosti pri obeh spolih, če v vzorec namesto študentov, ki se soočijo s hipotetično situacijo, zajamemo odrasle osebe, ki so na svoji koži že izkusile resnično nezvestobo. Poleg tega zelo malo – praktično nič – ne vemo o socialnem in kulturnem okolju pleistocenske dobe, iz katerega naj bi izvirali genetsko pogojeni, spolno specifični adaptacijski mehanizmi. Morda naši predniki niso doživljali takšnih preživetvenih in reprodukcijskih groženj, kot bi pričakovali na osnovi biologije. Nevarnost podtaknjene naraščaja morda ni bila tako visoka, kot predvidevajo evolucionistični psihologi (Harris, 2004); za človečnjake, ki so živeli v majhnih skupinah, je bila nezvestoba morda precej težje izvedljiva kot v današnjem urbanem okolju sodobnih družb. Moški morda niso imeli na voljo dovolj virov za svoj naraščaj, da bi lahko v primeru svoje nezvestobe tako usodno vplivali na svoje partnerke, kot predpostavlja evolucionistični pogled.

Glede na precejšnjo medkulturno variabilnost v relativnih prispevkih moških in žensk k obstoju, pa tudi glede na dejstvo, da je v nekaterih družbah prispevek žensk večji, le stežka najdemo oprijemljive podatke o dejanskih pogojih in okoliščinah iz časa pleistocena. Tudi če drži, da so naši predniki plačali visoko ceno v primeru podtaknjenega tujega naraščaja in izgubili dragocene vire, je možno, da je evolucija ta problem rešila na drugačen način kot predpostavlja evolucionistični pristop. Osredotočanje na partnerjevo seksualno ali čustveno nezvestobo morda ni bil najbolj učinkovit način za preprečevanje nezvestobe (Harris, 2004). Po mnenju evolucionistov je sam spolni odnos tisti sprožilec, ki najbolj aktivira moški mehanizem ljubosumnosti, medtem ko ženski mehanizem ljubosumnosti najbolj aktivira dokaz, da se je njihov partner zaljubil v nekoga drugega. Buss in drugi (v

Harris, 2004) so ugotovili, da je detekcija signalov pri žrtvah ljubosumnosti precej točna – ljubosumni posamezniki se ponavadi ne motijo v zvezi z nezvestobo svojega partnerja. Če bi torej isti sprožilci ljubosumnosti delovali tudi v naših prednikih – šele po tem, ko je do nezvestobe že prišlo – bi njihovo opozorilo prišlo prepozno in posameznika ne bi moglo ubraniti pred nastalo škodo (Harris, 2004). Tako je prednostna funkcija seksualne ljubosumnosti na nek način nejasna.

Za naše prednike bi bila morda bolj učinkovita strategija pozornost na znanilce prevare. Do nezvestobe le redko pride nenadoma; verjetno je, da so tudi naši predniki (podobno kot sodobni ljudje) pred samim dejanjem nezvestobe kazali vedenjske vzorce, ki so signalizirali začetek seksualnega zanimanja, čustvenega zanimanja za tretjo osebo ali obeh. Tako morda sploh ni bilo potrebe, da bi moški in ženske razvili različno občutljive mehanizme ljubosumnosti. Oba spola bi v reprodukcijskem smislu morda največ pridobila s pozornim spremljanjem in z zatiranjem spogledujočega vedenja ter drugih pogostih opozorilnih znakov seksualnega ali čustvenega zanimanja (Harris, 2004). Takšna predpostavka bi se ujemala s tezo o notranje identičnih odgovorih na obe vrsti nezvestobe pri obeh spolih.

Nadalje homoseksualni moški še manj pogosto kot heteroseksualne ženske izbirajo seksualno nezvestobo kot bolj vznemirjujočo v primerjavi s čustveno (Bailey idr., 1994; Harris, 2002; v Buller, 2005), kar ne potrjuje predpostavke o domnevni spolni razliki glede vgrajenih modulov ljubosumnosti. Sheets in Wolfe (2001; v Buller, 2005) te podatke razlagata tako, da homoseksualni moški v primerjavi s heteroseksualnimi moškimi in ženskami seksualno nezvestobo manj verjetno vidijo kot grožnjo primarnemu odnosu, zaradi česar se jim ta tip nezvestobe zdi manj vznemirjujoč.

Buller (2005) trdi, da zbrani podatki bolj kot na spolne razlike v razvitih umskih potezah kažejo na razliko v spolno tipičnih, naučenih, situacijsko specifičnih prepričanjih glede verjetnosti, da seksualna nezvestoba napoveduje zapustitev. Seksualna nezvestoba pri ženskah naj bi visoko korelirala z nezadovoljstvom glede primarnega odnosa, pri seksualni nezvestobi moških pa to ni nujno tako (Buller, 2005). Ženska nezvestoba v seksualnem smislu zato signalizira večjo grožnjo razmerju od moške seksualne nezvestobe, zaradi česar ta tip prevare bolj prizadene moške. Kot nadaljnjo podporo tej razlagi Buller (2005) navaja nizko število nemških in nizozemskih moških, ki seksualno nezvestobo jemljejo kot bolj vznemirjujočo – ženska seksualna nezvestoba ni tako močan signal potencialne zapustitve v teh kulturah, ker so njihova stališča do seksualnosti, vključno z izvenzakonsko spolnostjo, bolj sproščena kot recimo v ameriški družbi.

Nannini in Meyers (2000) poročata o še eni zanimivi ugotovitvi, in sicer, da je partnerjeva seksualna nezvestoba v primerjavi s čustveno tipično zaznana kot dogodek, ki je bolj izven posameznikovega nadzora. Ljudje torej

prevzamejo večji del odgovornosti za partnerjevo nezvestobo nase, če je ta po svoji naravi čustvena. Avtorja razlagata, da ti rezultati morda kažejo na prepričanje udeležencev, da je njihova lastna čustvena nedostopnost partnerja vodila k temu, da je iskal 'tolažbo' drugje. Če nekdo prepozna osebno vlogo glede partnerjevih akcij, je čustveno nezvestobo kot takšno morda lažje sprejeti. Ko pa se dinamiki nezvestobe oz. prevare doda seksualna komponenta, postanejo ljudje manj pripravljeni sprejeti odgovornost za partnerjeve akcije. Videti je, da v primeru kršitve seksualne ekskluzivnosti razmerja nezveste osebe svoje partnerje prisilijo, da ti odstopijo od odgovornosti, ki bi jo sicer čutili glede nastale situacije (Nannini in Meyers, 2000).

Nasprotovanje evolucionistični razlagi ljubosumnosti s strani nekaterih avtorjev je tako botrovalo razvoju alternativnih razlag tega kompleksnega čustva, ki ga skušajo razložiti z drugačnih zornih kotov – kot alternativa se predpostavljajo kognitivno, socialno ali kulturno pogojeni posredovalni mehanizmi, ki bi naj povzročali razlike v doživljanju ljubosumnosti med spoloma.

Metodologija

a) Udeleženci

Vzorec je sestavljalo 275 študentov prvih letnikov različnih študijskih smeri Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani.

b) Pripomočki

Uporabljeni vprašalnik je sestavil Martin Voracek (1999) z dunajske univerze v okviru svoje medkulturne raziskave o ljubosumnosti. Nanaša se na spolnost, intimne odnose in ljubosumnost. Sestavljen je iz postavk, ki so jih pri svojih raziskavah na temo razlik v ljubosumnosti med spoloma uporabljali tako Buss s kolegi (1992, 1999) kot tudi Harris in Christenfeld (1998). Vprašalnik obstaja v dveh različicah, obliki A in obliki B. Različici sta sestavljeni iz identičnih trditev, podanih v istem vrstnem redu; razlikujeta se le v zamenjanem vrstnem redu obeh možnih odgovorov pri vprašanjih prisilne izbire v drugem sklopu.

Vprašalnik je strukturno in vsebinsko razdeljen na 3 sklope. V uvodnem delu so navodila za reševanje. V prvem delu so zajeta vprašanja, s katerimi je mogoče pridobiti osebne podatke o udeležencih in njihovi partnerski ter življenjski situaciji. V drugem delu se nahajajo vprašanja, ki se nanašajo na doživetje ljubosumnosti (vznemirjenje oz. prizadetost) ob različnih oblikah nezvestobe (seksualni in čustveni). Vprašanja so v obliki prisilne izbire, izjema sta le vprašanja št. 4 in 5, pri katerih je šlo za odgovarjanje s pomočjo šest-

stopenjske ocenjevalne lestvice (na skrajno levi strani kontinuuma je bila ocena »zelo neverjetno«, na skrajno desni strani pa ocena »zelo verjetno«). Vsa vprašanja so bila zastavljena v osebno relevantnem pogoj; situacije, predstavljene udeležencem, so se nanašale na njih same, na resno ali pomembno partnersko zvezo, ki so jo imeli oz. bi si jo želeli imeti, in lastno ravnanje v hipotetičnih situacijah partnerjeve nezvestobe. Tretji del vprašalnika pa zajema šest vprašanj, na katera so udeleženci odgovarjali tako, da so pri vsakem vprašanju svoj odgovor označili na devetstopenjski ocenjevalni lestvici. Na skrajno levi strani lestvice oz. kontinuuma je bila ocena »zelo neverjetno«, na skrajno desni pa »zelo verjetno«. Prva štiri vprašanja so se nanašala na oceno verjetnosti, da bi tipičen moški oz. tipična ženska v dani situaciji ravnala na določen način. Pri zadnjih dveh vprašanjih pa je šlo za pogoj osebne vpletenosti udeležencev; nanašali sta se na verjetnost njihovega lastnega ravnanja v danih situacijah. Koeficient zanesljivosti (Cronbachov α) znaša 0,685 za obliko A in 0,578 za obliko B.

c) Postopek

Aplikacija vprašalnikov je bila standardna in ni odstopala od običajne aplikacije tovrstnih merskih instrumentov. Potekala je skupinsko. Vsak udeleženec je prejel svoj izvod vprašalnika – bodisi obliko A bodisi obliko B. Navodila za reševanje so bila v uvodnem delu vprašalnika, bila pa so podana tudi verbalno. Po končanem reševanju so bili vprašalniki zbrani, podatki pa obdelani s statističnim paketom SPSS. Razlike med skupinami so bile analizirane s pomočjo t-testa.

Ugotovitve

Emocionalni vs. seksualni vidik odnosov

Pri oceni verjetnosti, da bo moški, ki se močno čustveno naveže na neko žensko, spal z njo, so se pojavile statistično pomembne razlike glede na spol. Ženske so v splošnem menile, da obstaja večja verjetnost, da bodo moški z žensko, na katero so čustveno navezani, imeli tudi spolne odnose, od moških samih. Maksimalno oceno verjetnosti (»zelo verjetno« je izbralo kar 31,1 % žensk in le 18,4 % moških) (glej tabelo 4).

Tudi glede ocene verjetnosti, da se bo moški močno čustveno navezal na žensko, s katero je imel spolne odnose, so obstajale statistično pomembne razlike med spoloma. Moški so to verjetnost ocenjevali kot višjo v primerjavi z ženskami (glej tabelo 5).

V oceni verjetnosti, da bi ženska imela spolne odnose z moškim, na katerega je čustveno navezana, med spoloma ni prišlo do statistično pomem-

bnih razlik. Moški in ženske so menili, da bi bilo to precej verjetno (glej tabelo 6).

Tudi v oceni verjetnosti, da bi se ženska čustveno navezala na nekoga, s katerim je imela spolne odnose, med spoloma ni prišlo do statistično pomembnih razlik. Tako moški kot ženske so jo v splošnem ocenjevali kot visoko (glej tabelo 7).

V oceni verjetnosti, da bi sami spali z osebo, na katero so močno čustveno navezani, se moški in ženske niso pomembno razlikovali. V splošnem so jo ocenjevali kot precej visoko. Do statistično pomembnih spolnih razlik pa je prišlo pri oceni verjetnosti, da bi se same/sami močno čustveno navezale/i na osebo, s katero so imele/i spolne odnose. Ženske so to verjetnost ocenjevale pomembno višje od moških (glej tabelo 8).

Udeleženci so ocenjevali tudi verjetnost, da bi se ženska čustveno navezala na moškega, s katerim je spala, in obratno. Verjetnost, da bi se ženska čustveno navezala na moškega, s katerim je spala, so ocenjevali statistično pomembno višje od verjetnosti, da bi se moški čustveno navezal na žensko, s katero je spal. Razlike so bile zelo velike. Rezultati potrjujejo predpostavko o splošnem družbenem prepričanju, da ženske svojega čustvenega in seksualnega življenja niso sposobne ločevati tako ostro kot moški (glej tabelo 9).

V ocenah verjetnosti spolnih odnosov ob obstoječi čustveni navezanosti ni prišlo do statistično pomembnih razlik glede na spol. Tako v primeru ocenjevanja moških kot v primeru ocenjevanja žensk so se le-te gibale v zgornjem sredinskem ocenjevalnem območju. Ti rezultati ne potrjujejo predpostavke o splošnem družbenem prepričanju, da bodo imeli moški z žensko, na katero so čustveno navezani, bolj verjetno tudi spolne odnose, kot bi to bilo verjetno za ženske, ki so čustveno navezane na nekega moškega (glej tabelo 10).

Analiza rezultatov je pokazala statistično pomembne razlike med spoloma le v prepričanjih v zvezi z verjetnostjo ravnanja tipičnega moškega v situacijah čustvene navezanosti ali seksualne vpletenosti z določeno žensko tero naj bi vprašani imeli spolni odnos.

Ženske so v splošnem menile, da obstaja večja verjetnost, da bi imel tipičen moški z žensko, na katero je čustveno navezan, tudi spolne odnose, od moških samih; nasprotno so moški oceno verjetnosti čustvene navezanosti tipičnega moškega v primeru seksualnega odnosa z določeno žensko ocenjevali kot višjo od žensk. Rezultati lahko kažejo na to, da moški seksualnemu aspektu v partnerskih zvezah pripisujejo večji pomen oz., da v njihovem primeru zadovoljujoča spolnost pomembno prispeva k stopnji čustvene navezanosti, medtem ko pa sama čustvena navezanost ne zadostuje vselej za to, da bi bili moški tudi seksualno zainteresirani za določeno žensko.

Ženske so ocenjevale, da bi se same bolj verjetno močno čustveno naveza-

le na moškega, s katerim bi naj imele spolni odnos, kot pa so moški ocenjevali verjetnost lastne močne čustvene navezanosti na žensko, s katero bi imeli spolni odnos. Ti rezultati potrjujejo predpostavko o izrazitejši diferenciaciji seksualnosti in čustev pri moškem spolu. Ženske po rezultatih sodeč svojega spolnega in čustvenega življenja niso zmožne ločevati tako ostro kot moški.

Tako moški kot ženske so menili, da bi v primeru tipične ženske obstajala precejšnja verjetnost seksualnih odnosov v primeru obstoječe čustvene navezanosti in precejšnja verjetnost čustvene navezanosti v primeru obstoječega seksualnega odnosa z določenim moškim. Ti rezultati kažejo na to, da oba spola izražata prepričanje, da ženske v splošnem tesneje povezujejo čustveno navezanost in seksualnost oz., da obeh vidikov partnerskih odnosov ne ločujejo med sabo. Moškim naj tovrstna diferenciacija ene in druge vrste odnosov ne bi povzročala težav.

Občutenje ljubosumja

Tako moški (79,6 %) kot ženske (87 %) so pogosteje izbrali seksualno nezvestobo kot bolj vznemirjujočo od čustvene pri odgovoru na vprašanje, v okviru katerega je bila seksualna nezvestoba formulirana v obliki »partnerjevega uživanja v spolnem odnosu s to osebo«, čustvena nezvestoba pa v obliki »partnerjeve resne čustvene navezanosti na drugo osebo«. Med moškimi in ženskami torej v okviru prvega vprašanja izbirnega tipa ni bilo statistično pomembnih razlik v ljubosumnosti.

Tudi pri vprašanju 'Zamislite si, da odkrijete, da se je vaš/a partner/ka, ki vam veliko pomeni, zainteresiral/a za drugo osebo. Kaj bi vas najbolj vznemirilo oz. prizadelo?' ni bilo statistično pomembnih razlik med spoloma, vendar pa se je vzorec odgovarjanja vprašanih izkazal za obratnega v primerjavi s prvim vprašanjem. Tako moški (84,7 %) kot ženske (92,7 %) so namreč kot bolj vznemirjujočo obliko nezvestobe v večji meri izbirali partnerjevo čustveno navezanost na drugo osebo. Seksualna nezvestoba je bila v primeru drugega vprašanja formulirana s »partnerjevim preizkušanjem različnih spolnih položajev z drugo osebo«, čustvena nezvestoba pa s »partnerjevo zaljubljenostjo v drugo osebo«.

Vzorec odgovorov na vprašanje 'Zamislite si, da odkrijete, da se je vaš/a partner/ka, ki vam veliko pomeni, zainteresiral/a za drugo osebo. Kaj bi vas najbolj vznemirilo oz. prizadelo?' je bil podoben odgovorni tendenci pri drugem vprašanju. Tudi tokrat ni prišlo do statistično pomembnih razlik med spoloma; čustvena nezvestoba pa se je izkazala za bolj vznemirjujočo obliko prevare s strani partnerja pri obeh spolih (85,7 % moških in 91 % žensk). V tem primeru je bila čustvena nezvestoba formulirana s »partnerjevim kupovanjem dragih daril drugi osebi«. Na seksualno nezvestobo se je nanašala »misel na partnerjev spolni odnos z drugo osebo«.

Tudi v oceni verjetnosti partnerjeve zaljubljenosti v osebo, s katero bi naj partner/ka imel/a spolni odnos med spoloma ni prišlo do statistično pomembnih razlik. 31,6 % moških in 36,7 % žensk je označilo tako stanje kot verjetno ali zelo verjetno.

V oceni verjetnosti partnerjeve seksualne vpletenosti z osebo, v katero bi bil/a partner/ka zaljubljen/a, med spoloma prav tako ni prišlo do statistično pomembnih razlik. Skoraj polovica vprašanih obeh spolov meni, da je verjetno ali zelo verjetno, da ima partner/ka s (tretjo) osebo, v katero je zaljubljen/a, tudi spolne odnose.

V primeru, ko so bili udeleženci soočeni s situacijo, da se je partner/ka močno čustveno navezal/a na drugo osebo in z njo že imela spolni odnos, je tako več žensk (86,4 %) kot moških (76,5 %) izbralo »partnerjevo čustveno vezanost na drugo osebo« kot bolj vznemirjujočo od »partnerjevih spolnih odnosov z drugo osebo«. Čustvena nezvestoba je ostala primarni odgovor pri udeležencih obeh spolov. Tudi v primeru medsebojne izključenosti obeh vrst partnerjeve nezvestobe so tako moški (64,3 %) kot ženske (73,4 %) kot bolj vznemirjujočo obliko nezvestobe izbrali partnerjevo močno čustveno navezanost na drugo osebo. Tudi pri vprašanju, ki je partnerjevo afero postavilo v kontekst preteklosti, je čustvena navezanost ostala primarni povzročitelj ljubosumnosti v primerjavi s seksualno. Izbralo jo je 60,2 % moških in 69,5 % žensk.

Pri vprašanih, pri katerih je šlo za metodo prisilne izbire, se spola v izbiri bolj vznemirjujočega tipa nezvestobe nista razlikovala; partnerjeva čustvena nezvestoba se je izkazala kot močnejši sprožitelj ljubosumnosti tako pri moškem kot pri ženskem spolu. Ženske so omenjeni tip nezvestobe sicer konstantno izbirale v večji meri kot moški (takšen vzorec odgovorov je bil robusten preko vseh vprašanj prisilne izbire v uporabljenem merskem instrumentu), vendar razlike niso bile statistično pomembne.

Izjemo je predstavljalo le prvo omenjeno vprašanje, pri katerem sta oba spola v večji meri izbrala seksualno nezvestobo kot bolj vznemirjujočo obliko prevare s strani partnerja, kar je po vsej verjetnosti posledica formulacije trditev oz. razumevanja te formulacije s strani vprašanih. Misel, da partner/ka uživa v spolnem odnosu z drugo osebo, bi tako moške kot ženske vznemirila oz. prizadela bolj od misli, da se je partner/ka resno čustveno navezal/a na to osebo.

Diskusija

Rezultati, pridobljeni na vzorcu slovenskih študentov, evolucionistično-psihološke razlage dojemanja seksualnosti in ljubosumnosti ne podpirajo. Do pričakovanih razlik v odgovorih moških in žensk glede bolj vznemirjujočega tipa nezvestobe v partnerskih odnosih namreč ni prišlo pri nobenem

vprašanju, ki se je nanašalo na izbiro dogodka, kateri bi posameznika/co bolj vznemiril oz. prizadel. Tako slovenski moški kot ženske so konstantno izbirali čustveno nezvestobo partnerja kot potencialno bolj vznemirjujočo in bolečo obliko nezvestobe v primerjavi s seksualno afero. Omenjeni vzorec odgovorov je bil robusten preko vseh vprašanj prisilne izbire v uporabljenem vprašalniku; izjemo je predstavljalo le prvo vprašanje, pri katerem so tako moški kot ženske seksualno nezvestobo izbrali kot močnejšega povzročitelja ljubosumnosti v primerjavi s čustveno. Ženske so čustveno nezvestobo sicer pri vseh vprašanjih prisilne izbire v uporabljenem merskem instrumentu izbirale v večji meri kot moški, vendar te razlike niso bile statistično pomembne.

Čustvene reakcije, ki sledijo romantični prevari, so deloma posledica pričakovanj v zvezi s tem, kako bo nezvestoba vplivala na prihodnost razmerja (Sabini in Green, 2004). Nezvestoba lahko sproži strah, da bo partner odšel (in iz odnosa umaknil svoje vloške in/ali naraščaj), ali pa povzroči željo po koncu razmerja in zapustitvi partnerja. Dejstvo, da partner išče čustveno naklonjenost pri nekom drugem, lahko kaže na nizko raven čustvene intimnosti v primarnem odnosu ali celo, da želene čustvene bližine ni mogoče doseči, ker ima posameznik določene želje ali potrebe, ki jih primarni/a partner/ka ne more zadovoljiti. Predpostavlja se, da predvsem ženske ocenjujejo, da je bolj verjetno, da jih bo partner zapustil, če se čustveno naveže na drugo žensko, kot v primeru, da je z drugo žensko povezan le na seksualni ravni (Sabini in Green, 2004). Naši podatki kažejo na to, da je možno, da tudi predstavniki moškega spola menijo, da jih bo partnerka bolj verjetno zapustila v primeru čustvene navezanosti na drugega moškega, kot v primeru izključno seksualnega razmerja z drugim moškim.

Tudi Sabini in Green (2004) poročata o podobnem vzorcu odgovorov. V njihovi raziskavi se je namreč izkazalo, da je večina moških in žensk na vseh raziskovanih vzorcih, poročala o večji prizadetosti pri partnerjevi čustveni kot pa seksualni nezvestobi. Pri študentih je bila ta tendenca izrazitejša kot pri ostali populaciji. Seksualna nezvestoba je bila bolj povezana z jezo in z močnejšim obtoževanjem partnerja za boleči dogodek.

Možno je, da so rezultati posledica kulturnega prostora, iz katerega je vzet vzorec. Buller (2005) npr. navaja, da recimo na Nizozemskem in v Nemčiji relativno malo moških seksualno nezvestobo svoje partnerke doživlja kot bolj bolečo v primerjavi s čustveno. Vzrok pripisuje dokaj sproščenim, liberalnim stališčem do seksualnosti tudi izven okvira zakonske zveze pri Nemcih in Nizozemcih. Zaradi takšne naravnosti ženska seksualna nezvestoba v teh družbah ne predstavlja tako močnega znaka potencialne zapustitve primarnega partnerja, kar posledično vodi do nižje stopnje zaskrbljenosti glede tovrstnih afer. Rezultati slovenskega vzorca so zelo podobni rezultatom iz omenjenih držav, kar bi lahko nakazovalo dokaj liberalna sta-

lišča do seksualnosti tudi v našem prostoru. Medkulturna primerjava je pokazala, da je bila razlika med spoloma pri nas manjša kot v ZDA, za katero so značilna precej konvencionalna stališča do seksualnosti ter neodobravanje izvenzakonskih seksualnih aktivnosti. Glede na tako nizko razliko med moškimi in ženskami so slovenski podatki podobni tistim, ki so jih raziskovalci zabeležili na nizozemskem in nemškem vzorcu (Buunk, Angleitner, Oubaid in Buss, 1996). Zdi se, da so Slovenci v splošnem dokaj odprti do različnih seksualnih praks. Takšna družbena naravnost seveda omogoča več seksualnih izkušenj in aktivnosti – pa tudi več priložnosti za skok čez plot.

Na osnovi naših rezultatov ni mogoče sklepati na konstantnost učinka spola pri izbiri bolj vznemirjuočega tipa nezvestobe v različnih kulturah. Na slovenskem vzorcu so sicer moški prav tako v večji meri izbirali seksualno nezvestobo kot bolj vznemirjajočo kot ženske, vendar razlike med spoloma niso bile statistično pomembne, zaradi česar lahko hipoteze o medkulturni podobnosti naših rezultatov z rezultati drugih držav v evropskem prostoru le delno potrdimo. Rezultati torej ne podpirajo evolucionistične teorije o ljubosumnosti kot specifičnem notranjem modulu. Če bi pri ljubosumnosti namreč dejansko šlo za notranji, z evolucijskimi pritiski determinirani adaptacijski mehanizem, bi se morale specifične razlike med spoloma v čustvenih reakcijah na seksualno ali čustveno nezvestobo partnerja ohraniti ne glede na družbenokulturni kontekst, v katerem te razlike preverjamo.

Tako prepričanja kot samoocene udeležencev enega in drugega spola kažejo na to, da je diferenciacija seksualnega in čustvenega vidika medosebnih odnosov v veliko večji meri značilna za moške kot za ženske. Zdi se, da gre pri tem predvsem za vpliv socializacije. Ženske so ocenjevale, da bi se same bolj verjetno močno čustveno navezale na moškega, s katerim bi naj imele spolni odnos, kot pa so moški ocenjevali verjetnost lastne močne čustvene navezanosti na žensko, s katero bi imeli spolni odnos. Ti rezultati govorijo o izrazitejši diferenciaciji seksualnosti in čustev pri moškem spolu. Ženske svojega spolnega in čustvenega življenja očitno niso zmožne ločevati tako ostro kot moški.

Omenjeno ugotovitev podpira tudi dejstvo, da so tako moški kot ženske menili, da pri tipični ženski obstaja precejšnja verjetnost seksualnih odnosov ob obstoječi čustveni navezanosti, pa tudi precejšnja verjetnost čustvene navezanosti v primeru obstoječega seksualnega odnosa z določenim moškim. Ti podatki kažejo na to, da oba spola izražata prepričanje, da ženske v splošnem tesneje povezujejo čustveno navezanost in seksualnost oz. da obeh aspektov partnerskih odnosov ne ločujejo med sabo. Moškim naj tovrstna diferenciacija ene in druge vrste odnosov ne bi povzročala težav.

Zastavlja se vprašanje, *zakaj* se spola razlikujeta glede svojih prepričanj o pogojnih verjetnostih obeh tipov nezvestobe. Pri tem se zdijo možne različne razlage:

- osvojitve prepričanj preko socializacije s strani staršev,
- internalizacija sporočil širše kulture (npr. medijev),
- oblikovanje prepričanj na osnovi osebnih izkušenj.

Zdi se, da prepričanja glede razlik v odnosu med čustveno navezanostjo in seksualnostjo pri moških in ženskah ustrezajo realnemu stanju v vsakdanjem življenju, saj ženske poročajo o nizki stopnji diferenciacije čustvenega in seksualnega aspekta svojih romantičnih odnosov, moški pa s tem ločevanjem po lastni oceni nimajo težav. Rezultati, dobljeni na slovenskem vzorcu, torej kažejo na to, da so prepričanja raziskovancev v zvezi s posamezno obliko nezvestobe v partnerskih odnosih tista, ki v primerjavi s spolom pomembneje določajo, ali bo posameznika bolj prizadela seksualna ali čustvena nezvestoba s partnerjeve strani.

Študije (npr. Goleman, 1988) kažejo, da kljub naraščajočemu opozarjanju na seksualne stereotipe in boju proti njim, moški in ženske še vedno ostajajo pod vplivom tradicionalnih spolnih vlog. Razlike bi naj bile najmočnejše prav na področju čustvovanja, izražanja in potlačevanja emocij. Moški bi naj bili še vedno bolj zadržani pri izražanju čustev, kot so simpatija, žalost in stiska, ženske pa naj bi bile bolj zadržane pri izražanju jeze in seksualnosti (Goleman, 1988). Vendar pa naj omenjene razlike ne bi bile vezane na dejansko fiziologijo teh čustev, ampak zgolj na njihovo ekspresijo. Poleg tega se moški in ženske razlikujejo tudi v načinu, kako pojasnjujejo čustvene izbruhe – še posebej intenzivnih čustev, kot sta jeza in žalost, in v svojih prepričanjih glede tega, kakšna je primerna reakcija na določeno čustvo. Čustvena inhibicija pri enem in drugem spolu bi naj bila v veliki meri povezana z reakcijami staršev v obdobju otroštva. Starši npr. vztrajajo, da dečki v večji meri kontrolirajo svoja čustva kot deklice, medtem ko slednje bolj vzpodbujajo k čustveni bližini (Goleman, 1988).

Zaključek

Glede na predstavljene rezultate lahko po eni strani zaključimo, da niso le ženske tiste, ki v partnerskem odnosu visoko vrednotijo čustveno intimo, pač pa velik pomen teh dimenzij odnosov priznavajo tudi moški. Po drugi strani pa prepričanje obeh spolov, da so moški sposobni v primerjavi z ženskami bolj ločevati med čustvenim in seksualnim vidikom odnosov, govori v prid tezi, da se vsaj na ravni deklariranega izjavljanja še vedno zrcalijo bolj patriarhalni, tradicionalni diskurzi. Tudi v sodobnih družbah še vedno najdemo ostanke tradicionalnih pogledov na spolne vloge in odnose med spoloma. Korak naprej pa je, da je danes odprtih več možnosti. Morda pa nakažuje slovenska mladina celo možnost približevanja postpatriarhalnega sveta, v katerem partnerstvo, družina, heteroseksualnost in seksualna želja ne

bodo več pojmovani povezano, kot enota, temveč kot avtonomne sfere (Castells, 1997: 235).

LITERATURA

- Bauman, Z. (2003): *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. in Beck-Gernsheim, E. (2006): *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: FDV.
- Brownmiller, S. (1975): *Against Our Will: Men, Women, and Rape*. New York: Simon & Schuster.
- Buller, D.J. (2005): Evolutionary psychology: The emperor's new paradigm. *Trends in Cognitive Sciences*, 9 (6).
- Buunk, B.P., Angleitner, A., Oubaid, V., & Buss, D.M. (1996): Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: tests from the Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 7, 359-363.
- Castells, M. (1997): *The Power of identity: The Information Age*. Oxford: Blackwell.
- DeSteno, D.A., in Salovey, P. (1996b): Genes, jealousy, and the replication of misspecified models. *Psychological Science*, 7, 376-377.
- DeSteno, D.A., in Salovey, P. (1996a): Evolutionary origins of sex differences in jealousy? Questioning the »fitness« of the model. *Psychological Science*, 7, 367-372.
- Edwards, T. (1997): Sexuality, 167-175. V: Roche, J. in Tucker, S. (ur.) *Youth in Society*. London idr.: Open Society.
- Foucault, M. (1998): *Zgodovina seksualnosti. Uporaba ugodij*. Ljubljana: Založba ŠKUC.
- Giddens, A. (1991): *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Oxford: University Press.
- Giddens, A. (2000): *Preobrazba intimnosti*. Ljubljana: *cf.
- Harris, C. R. (2002): Sexual and romantic jealousy in heterosexual and homosexual adults. *Psychological Science*, 13, 7-12.
- Harris, C. R. (2004): Factors associated with jealousy over real and imagined infidelity: An examination of the social-cognitive and evolutionary psychology perspectives. *Psychology of Women Quarterly*, 27, 319-329.
- Harris, C.R. in Christenfeld, N. (1996a): Gender, jealousy, and reason. *Psychological Science*, 7, 364-367.
- Jamieson, L. (1998): *Intimacy: Personal Relationships in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Nannini, D.K. in Meyers, L.S. (2000): Jealousy in sexual and emotional infidelity: An alternative to the evolutionary explanation – statistical data included. *Journal of Sex Research*.
- Pinter, B. idr. (2006): Spolno vedenje slovenskih srednješolcev v letu 2004. *Zdravniški Vestnik*, 75, 10, 615-619.
- Plummer, K. (1992): *Modern Homosexualities: Fragments of Lesbian and Gay Experience*. London: Routledge.

- Sabini, J. in Green, M.C. (2004): Emotional Responses to Sexual and Emotional Infidelity: Constants and Differences Across Genders, Samples and Methods. *Society for Personality and Social Psychology*, 30 (11).
- Segal, L. (1987): *Is the Future Female? Troubled Thoughts on Contemporary Feminism*. London: Virago.
- Šribar, R. (2006): *O pornografiji*. Ljubljana: Sophia.
- Ule, M. in Kuhar, M. (2003): *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Voracek, M. (2001): Marital status as a candidate moderator variable of male-female differences in sexual jealousy: The need for representative population samples. *Psychological Reports*, 88, 553-566.
- Voracek, M., Stieger, S., & Gindl, A. (1999): Replikation evolutionspsychologischer Ergebnisse mittels Online Research – eifersuchtsbezogene Geschlechtsunterschiede in Szenarien vorgestellter sexueller vs. emotionaler partnerschaftlicher Untreue. V: U.-D. Reips (Ed./Hg.), *Current Internet science – trends, techniques, results. Aktuelle Online-Forschung – Trends, Techniken, Ergebnisse*. Zürich: Online Press.
- Wiederman, M.W., & Kendall, E. (1999): Evolution, sex, and jealousy: investigation with a sample from Sweden. *Evolution and Human Behavior*, 20, 121-128.
- Wolf, N. (1991): *The beauty myth: How images of beauty are used against women*. New York: Doubleday.

Priloga

Tabela 1: Odgovori mladih (N in %) na vprašanje, kako mislijo, da bodo živeli čez deset let (za oba spola).

		Spol		Skupaj
		moški	ženski	
Kako misliš, da boš živel čez deset let?	sam/a	N 9	9	18
		% 5,7 %	7,1 %	6,4 %
	s partnerjem/ partnerko	N 45	64	109
		% 28,7 %	50,8 %	38,5 %
	s partnerjem/partnerko in otroki	N 84	50	134
		% 53,5 %	39,7 %	47,3 %
	pri starših	N 2	0	2
		% 1,3 %	,0 %	,7 %
	s prijateljem/ prijateljico	N 12	2	14
		% 7,6 %	1,6 %	4,9 %
	drugo	N 5	1	6
		% 3,2 %	,8 %	2,1 %
	Skupaj	N 157	126	283
		% 100,0 %	100,0 %	100,0 %

613

Tabela 2: Odgovori mladih (N in %) na vprašanje, kako bi radi živeli čez deset let (za oba spola).

		Spol		Skupaj
		moški	ženski	
Kako bi živel čez deset let?	sam/a	N 7	8	15
		% 4,4 %	6,3 %	5,3 %
	s partnerjem/ partnerko	N 51	62	113
		% 32,3 %	48,8 %	39,6 %
	s partnerjem/partnerko in otroki	N 83	55	138
		% 52,5 %	43,3 %	48,4 %
	pri starših	N 0	1	1
		% ,0 %	,8 %	,4 %
	s prijateljem/ prijateljico	N 12	1	13
		% 7,6 %	,8 %	4,6 %
	drugo	N 5	0	5
		% 3,2 %	%,0 %	1,8 %
	Skupaj	N 158	127	285
		% 100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabela 3: Odgovori mladih (N in %) na vprašanje, ali pojmujejo partnersko zvezo kot pogoj za spolne odnose (za oba spola).

		Spol			Skupaj
			moški	ženski	
partnerska zveza pogoj za spolne odnose	da	N	54	73	127
		%	34,6 %	57,5 %	44,9 %
	ne	N	102	54	156
		%	65,4 %	42,5 %	55,1 %
Skupaj		N	156	127	283
		%	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabela 4: Frekvence, odstotki in kumulativni odstotki posameznih odgovorov na vprašanje 'Če se M močno čustveno naveže na neko žensko, koliko je verjetno, da M in ta ženska spita ali bosta kmalu spala skupaj?' za celotno skupino ter posebej za moški in ženski spol.

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
skupni rezultati	-4	4	1,5	1,5
	-3	5	1,8	3,3
	-2	16	5,8	9,1
	-1	14	5,1	14,2
	0	35	12,7	26,9
	1	32	11,6	38,5
	2	47	17,1	55,6
	3	49	17,8	73,5
	4	73	26,5	100
moški spol	-4	2	2	2
	-3	2	2	4,1
	-2	6	6,1	10,2
	-1	8	8,2	18,4
	0	15	15,3	33,7
	1	12	12,2	45,9
	2	18	18,4	64,3
	3	17	17,3	81,6
	4	18	18,4	100

nadaljevanje tabele 4

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
ženski spol	-4	2	1,1	1,1
	-3	3	1,7	2,8
	-2	10	5,6	8,5
	-1	6	3,4	11,9
	0	20	11,3	23,2
	1	20	11,3	34,5
	2	29	16,4	50,8
	3	32	18,1	68,9
	4	55	31,1	100

Opomba:

-4 = Zelo neverjetno.

4 = Zelo verjetno.

Tabela 5: Frekvenca, odstotki in kumulativni odstotki posameznih odgovorov na vprašanje 'Če je M spal z neko žensko, koliko je verjetno, da se bosta M in ta ženska močno čustveno navezala?' za celotno skupino ter posebej za moški in ženski spol.

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
skupni rezultati	-4	6	2,2	2,2
	-3	24	8,7	10,9
	-2	58	21,1	32
	-1	58	21,1	53,1
	0	68	24,7	77,8
	1	23	8,4	86,2
	2	16	5,8	92
	3	11	4	96
	4	11	4	100
moški spol	-4	2	2	2
	-3	7	7,1	9,2
	-2	13	13,3	22,4
	-1	23	23,5	45,9
	0	23	23,5	69,4
	1	8	8,2	77,6
	2	9	9,2	86,7
	3	6	6,1	92,9
	4	7	7,1	100

nadaljevanje na naslednji strani

nadaljevanje tabele 5

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
ženski spol	-4	4	2,3	2,3
	-3	17	9,6	11,9
	-2	45	25,4	37,3
	-1	35	19,8	57,1
	0	45	25,4	82,5
	1	1	5	85,91
	2	7	4	94,9
	3	5	2,8	97,7
	4	4	2,3	100

Opomba:

-4 = Zelo neverjetno.

4 = Zelo verjetno.

Tabela 6: Frekvenca, odstotki in kumulativni odstotki posameznih odgovorov na vprašanje 'Če se Ž močno čustveno naveže na nekega moškega, koliko je verjetno, da Ž in ta moški spita ali bosta kmalu spala skupaj?' za celotno skupino ter posebej za moški in ženski spol.

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
skupni rezultati	-4	6	2,2	2,2
	-3	5	1,8	4
	-2	14	5,1	9,1
	-1	25	9,1	18,2
	0	28	10,2	28,4
	1	28	10,2	38,5
	2	56	20,4	58,9
	3	58	21,1	80
	4	55	20	100
moški spol	-4	3	3,1	3,1
	-3	0	0	3,1
	-2	5	5,1	8,2
	-1	12	12,2	20,4
	0	8	8,2	28,6
	1	11	11,2	39,8
	2	19	19,4	59,2
	3	23	23,5	82,7
	4	17	17,3	100

nadaljevanje tabele 6

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
ženski spol	-4	3	1,7	1,7
	-3	5	2,8	4,5
	-2	9	5,1	9,6
	-1	13	7,3	16,9
	0	20	11,3	28,2
	1	17	9,6	37,9
	2	37	20,9	58,8
	3	35	19,8	78,5
	4	38	21,5	100

Opomba:

-4 = Zelo neverjetno.

4 = Zelo verjetno.

Tabela 7: Frekvenca, odstotki in kumulativni odstotki posameznih odgovorov na vprašanje 'Če je Ž spala z nekim moškim, koliko je verjetno, da se bosta Ž in ta moški močno čustveno navezala?' za celotno skupino ter posebej za moški in ženski spol.

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
skupni rezultati	-4	5	1,8	1,8
	-3	15	5,5	7,3
	-2	18	6,5	13,8
	-1	41	14,9	28,7
	0	55	20	48,7
	1	37	13,5	62,2
	2	41	14,9	77,1
	3	43	15,6	92,7
	4	20	7,3	100
moški spol	-4	3	3,1	3,1
	-3	4	4,1	7,1
	-2	7	7,1	14,3
	-1	14	14,3	28,6
	0	23	23,5	52
	1	13	13,3	65,3
	2	15	15,3	80,6
	3	15	15,3	95,9
	4	4	4,1	100

nadaljevanje na naslednji strani

nadaljevanje tabele 7

	odgovor	frekvenca	odstotek	kumulativni odstotek
ženski spol	-4	2	1,1	1,1
	-3	11	6,2	7,3
	-2	11	6,2	13,6
	-1	27	15,3	28,8
	0	32	18,1	46,9
	1	24	13,6	60,5
	2	26	14,7	75,1
	3	28	15,8	91
	4	16	9	100

Opomba:

-4 = Zelo neverjetno.

4 = Zelo verjetno.

Tabela 8: T-test razlik med spoloma pri oceni verjetnosti, da bi udeleženci sami spali z osebo, na katero bi bili močno čustveno navezani in oceni verjetnosti, da bi se sami močno čustveno navezali na osebo, s katero so spali.

	Levenov test enakosti varianc		t-test		
	F	p	t	df	p (dvosmerna)
#14: Vi ste čustveno navezani - verjetnost spolnih odnosov?	0,238	0,626	- 0,3	45 273	0,731
#15: Vi ste spali z nekom - verjetnost čustvene navezanosti?	1,795	0,181	- 3,1	54 273	0,002

Tabela 9: Deskriptivna statistika in t-test razlik v oceni verjetnosti, da se bo posameznik/ca čustveno navezal/a na osebo, s katero je imel/a spolne odnose glede na spol (postavki št. 11 in 13).

ocena verjetnosti za	aritm. sredina	std. deviacija	std. napaka M	t	p
moški spol	-0,502	1,807	0,109	-8,528	0,000
ženski spol	0,676	2,013	0,121		